

POHJOIS-POHJANMAAN LINTUTIETEELLINEN YHDISTYS RY (PPLY)
PL 3000
90014 Oulun yliopisto

18.2.2011

Pohjois-Pohjanmaan elinkeino, liikenne ja ympäristökeskus, ympäristövastualue

Veteraanikatu 1
PL 86
90101 Oulu
kirjaamo.pohjois-pohjanmaa@ely-keskus.fi

Asia:

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellisen yhdistyksen lausunto Raahen eteläisten tuulivoimapuistojen (Haapajärvi, Ketunperä, Rautionmäki, Piehingin Sarvankangas ja Piehingin Ylipää) ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta

Viite:

POPELY/71/07.04/2010

Lausunnossa keskitymme linnustoon ja esitämme joitakin yleisempiä havaintoja.

Aikataulu

Yksi YVA-lainsäädännön peruseriaatteista on, että YVA-selvityksen tutkimusohjelmaa eli YVA-arviointiohjelmaa voidaan kansalaisten kuulemisen ja yhteysviranomaisen lausunnon avulla parantaa, jotta sen pohjalta tehdyt tutkimukset olisivat lopulta riittävän kattavia ja laadukkaita.

Vaikka tarkasteltavassa arviointiohjelmassa ei viitata suoraan jo tehtyihin tai tekeillä oleviin selvityksiin, käy sivun 14 kuvasta 2-3 ilmi, että tässäkin työssä selvitykset on käynnistetty jo heinäkuussa 2010 eli samaan aikaan kuin arviointiohjelman laadinta oli vasta alkamassa. Tämä on huono tapa, koska vasta arviointiohjelmaluonnoksen ja siitä annettujen lausuntojen pohjalta tulisi päättää, mitä tukitaan ja miten.

Erillisselvityksien arvioidaan olevan valmiita heinäkuun alussa 2011. Arviointiohjelma on parasta aikaa vasta nähtävillä (joulukuusta 2010 helmikuuhun 2011), ja yhteysviranomaisen lausunto on tulossa maaliskuussa 2011. Tämä tarkoittaa sitä, että konsultilla on yhteysviranomaisen arviointiohjelmalausunnon jälkeen 3–4 kuukautta (maalis–heinäkuu) lausunnossa mahdollisesti esitettäviin ja tarkentaviin maastoselvityksiin.

Arviointiselostus on ajoitettu helmi–elokuulle 2011. Senkin laadinta on siis aloitettu 4–5 kuukautta ennen arviointiohjelman hyväksymistä. Ympäristövaikutusten arviointi yhden maastokauden aikana kerätystä aineistosta on epävarmaa, vaikka selvitykset tehtäisiin kunnollakin, ellei kohteesta ole aikaisempaa riittävän kattavaa aineistoa, mikä on hyvin harvinaista.

Syöttötariffilain vaikutus

Ns. syöttötariffilaissa (Laki uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön tuotantotuesta 30.12.2010/1396)

asetettiin tavoiteltavaksi tuulivoimatuotannon maksimitehoksi noin 2 500 MW. Samalla valtio on luonut kilpailutilanteen, jossa vain nopeimmin hankkeensa liikkeelle saavat tuulivoimatuottajat pääsevät tuen piiriin.

Tällä on ainakin kaksi haittavaikutusta. Teholtaan paras, mutta teknologialtaan vaikein ja innovatiivisin sekä linnustovaikutusiltaan pääsääntöisesti haitattomin avomerituulivoima (lintujen muuttoreittien ulkopuolelle yli 10 metrin syvyyseen veteen, ks. BirdLife Suomen, Suomen Luonnonsuojeluliiton Suomen WWF:n linjaus tuulivoimalle soveltumattomista alueista) ollaan hylkäämässä ja voimaloita nousee sinne tänne helppoihin kohteisiin maalle ja rantavesiin. Samalla on synnytetty tilanne, missä jo valmiiksi heikotasoisia YVA-selvityksiä yritetään kilvan entisestään nopeuttaa.

Tarvitaan kiireesti valtakunnallinen ja maakunnallinen tarkastelu, missä voimalaitokset valitaan tuotantotuen piiriin haitattomuusjärjestyksessä eikä ajallisen kilpajuoksun perusteella. Samalla YVA-selvityksiltä on vaadittava riittävää laatutasoa, joka takaa niiden keskinäisen vertailtavuuden.

Lintujen kohdalla tämä tarkoittaa muuttavien populaatioiden, pesimälinnuston ja lepäilijöiden (oleskelijöiden) yksilömäärien laskentaa sekä niiden tuulivoimapuistossa suorittamien lentojen mittaamista koko vuodenkierron aikana. Avomeren ulkopuolella myös yömuutto tulisi selvittää tutkalla.

Selvitettävät vaihtoehdot

YVA-ohjelmassa on kuvattu vain kaksi erilaista hankkeen toteuttamisvaihtoehtoa 0-vaihtoehdon lisäksi. Ensimmäisessä vaihtoehdossa (VE1) rakennettaisiin viidelle alueelle yhteensä 101 teholtaan 2,3–5 megawatin voimalaa. Toisessa vaihtoehdossa (VE2) rakennettaisiin kahdelle Piehinggissä sijaitsevalle alueelle hieman pienempi määrä voimaloita niin, että yhteensä voimaloita olisi 80. PPLY katsoo, että esitetyt vaihtoehdot ovat riittämättömiä. Kun mahdollisia rakennuspaikkoja on useita, olisi järkevää tarkastella eri sijoituspaikkoja myös toisilleen vaihtoehtoisina, jolloin voitaisiin aidoimmin tutkia, missä haitalliset vaikutukset ovat pienimmillään. Tämä vastanee myös YVA-lain tarkoitusta.

Liittyminen muihin hankkeisiin ja yhteisvaikutukset

Raahen eteläpuolisille alueille on vireillä hyvin suuri määrä tuulivoimalahankkeita. Tämän vuoksi näiden hankkeiden yhteisvaikutukset pitäisi tutkia erityisen tarkasti.

Linnuston pohjatiedot

Alaluvussa 4.3.2 esitetään alueen linnuston yleispiirteitä kuvaavia lauseita, mutta käytetyt lähteet kuvaavat muualla, lähimmillään noin neljän kilometrin päässä tehtyjä selvityksiä. Raahen seudun lintumuuttoa esittelevä kirjallinen lähde on erikoinen, Fennovoima.

Tekstin mukaan ”uhanalaisten päiväpetolintujen olemassa olevia pesintätietoja selvitettiin Metsähallituksen petovastaavalta Tuomo Ollilalta. Selvitysalueella tai sen välittömässä läheisyydessä ei ole olemassa havaintotietoja suurten päiväpetolintujen pesinnöistä (Ollila, kirj. tiedonanto 18.10.2010)”.

Metsähallitus vastaa kuitenkin vain maa- ja merikotkasta, muuttohaukasta ja tunturihaukasta. Näistä viimeksi mainittu ei edes teoriassa voi esiintyä täällä. Sen sijaan suurehkoista ja pienistäkin petolinnuista monen uhanalaisuus on syventynyt mm. uuden uhanalaisuusselvityksen mukaan (Rasssi ym. 2010). Tällaisia ovat tarkastelualueella mm. hiiri- ja sinisuohaukka. Uhanalaisten päiväpetolintujen esiintymistiedot tulee päivittää maastotöin.

Suunnitellut selvitykset

Luvussa 5 (ympäristövaikutusten arviointi ja siinä käytettävät menetelmät) kerrotaan, että tietoja mm. eläimistön nykytilasta täydennetään. Linnuston osalta se vaikuttaa vähintäänkin perustellulta, koska nykytilaa esiteltiin vain 2/3 sivun verran (s.47).

Pesimälinnusto

Alaluvussa 5.9 kerrotaan, että pesimälinnustoa (lajit ja parimäärä) aiotaan tutkia 500 metrin etäisyydellä kustakin suunnitellusta tuulivoimalasta. Kappaleessa puhutaan maastokartoituksesta, mutta menetelmäksi ilmoitetaan kahdesti toistettava linjalaskenta.

Linjalaskennat tulee suunnitella tuulipuistokohtaisesti ja niitä tulee täydentää (tai ne voidaan kokonaan korvata) esim. juuri puolen kilometrin säteellä suunnitelluista voimaloista tehtävillä kartoituslaskennoilla. Linjalaskenta on kehitetty erityisesti pesivien lintulajien kantojen kehityksen pitkäaikaisseurantoihin. Jonkin tietyn alueen koko linnuston selvittämiseen menetelmä sopii huonosti, sillä linjalaskennassa jää paljon lintuyksiöitä ja -lajeja havaitsematta. Usein nämä vaikeasti havaittavat lajit ovat suojelullisesti arvokkaimpia. Erikoislajit kuten petolinnut, tikat, kanalinnut ja eräät muut hiljaisemmat ja harvalukuiset lajit on syytä etsiä erillisillä kartoituksilla koko alueelta. Niiden etsiminen ei sovellu kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitysten kylkiäiseksi, koska harva inventoija hallitsee sekä lintu- että kasvilajiston, ja koska työskentely on osin eriaikaista ja -mittakaavaista.

Petolintujen osalta on tärkeää havainnoida niiden pesimäaikaiseen ravinnonhankintaan liittyviä lentoreittejä sopivista tähytyspaikoista. Riittävän näkyvyyden takaamiseksi tähytyspaikkoihin mukaan lukien muuttolintujen seurantapaikat (voivat ainakin osin olla samoja) tulee tarvittaessa rakentaa pysyvät tai väliaikaiset havainnointitornit.

Ohjelmassa mainitaan, että ”Vaikutusten arvioinnissa huomioidaan sekä mahdolliset vaikutukset sopivien pesimäympäristöjen määrän että tuulivoimaloitten aiheuttama törmäysriski”. Tästä ei ole kuitenkaan minkäänlaista menetelmäkuvausta: miten pesimälintujen lennot mitataan? Minkälaisella aineistolla ja millaisilla menetelmillä törmäyslaskelma tehdään?

Muuttolintuselvitys

Tekstin mukaan (kevät- ja syysmuutto-) ”laskennat suoritetaan kahden laskijan samanaikaishavainnoinnilla, jolloin voidaan luotettavimmin todentaa muuttavan linnuston lentoreitit”.

Tämä kuulostaisi periaatteessa hyvältä, ellei tutkittavia tuulipuistoja olisi 5 kappaletta. Ne sijaitsevat länsi-itäsuunnassa noin 9 kilometriä leveällä ja etelä-pohjoissuunnassa 15 kilometriä pitkällä epäyhtenäisellä alueella. Minimimiehitys, jolla kaikista tuulipuistoista saataisiin jonkinlainen kuva, olisi luultavasti yhteensä kolme havainnointipistettä Sarvankankaalla ja Ylipäässä (äärilaidoilla ja keskellä) ja yksi kussakin pienessä tuulipuistossa eli yhteensä 6 pistettä.

Lause ”laskennoissa keskitytään Parhalehden-Aunolanperän välisellä alueella muuttavan linnuston muuttosuuntien, lentoreittien ja -korkeuksien kartoittamiseen” on epäselvä. Mainitut paikat ovat tutkittavia kohteita rannempana ja myös pohjois-eteläsuunnassa ulkona. Alueen laajentaminen entisestään ei ole ”keskittymistä”.

Tarkoituksena luulisi olevan erityisesti selvittää muuttavien lintujen liike tutkittavien eri tuulipuistojen välillä, mutta ”havainnoinnissa kiinnitetään erityistä huomiota lintujen lentoreitteihin kerääntymis- ja lepäilyalueille”. Tarkoittaako tämä Hanhikivenniemen kahta puolta olevia Parhalahtea ja Takarantaa, vaikka (s. 47) ”rannikon suuntaisesta linjasta poikkeava muutto, eli muutto maalta merelle tai mereltä maalle on erityisesti keväisin vähäistä”. ”Lisäksi huomioidaan liikehdintä näiden alueiden välillä”. Tämä tarkoittaisi ylimääräisiä havainnointipisteitä rannikolla, mutta mitä sillä on tekemistä näiden viiden tuulipuiston kanssa?

Parhalahdella kannattaisi havainnoida samalla, jolloin suunnitelluissa tuulipuistoissa havaitut muuttajavirrat voitaisiin kytkeä Parhalahden monivuotiseen aineistoon, mutta se edellyttäisi jo seitsemättä havainnointipistettä.

Tähän asti käsiteltiin muuttovirtojen kartoitusta ja laskemista, ja siitä pitäisi edetä vaikutusarvioon. Siitä

sanotaan, että ”muuttolinnustaselvityksen perusteella arvioidaan asiantuntija-arviona hankkeen vaikutuksia linnustoon”.

Hienolta kuulostava käsite ”asiantuntija-arvio” on epäselvä, sillä kokemuksen mukaan se saattaa tarkoittaa pelkästään kirjoitettua kuvailevaa arviota, joka ei perustu mihinkään kuvattavissa oleviin menetelmiin ja niillä saadun tuloksen pohdintaan. ”Asiantuntija-arvion” tekemisessä tulee siksi käyttää laskentamenetelmät ja paikalliset olosuhteet tuntevaa sekä riittävän koulutuksen ja kokemuksen omaavaa henkilöä, joka laatii arvion todellisesta aineistosta sen epävarmuustekijät huomioiden.

Tekstissä puhutaan ”törmäysriskistä” ja myös ”törmäysriskin todennäköisyydestä”, mutta ei tarkasti ottaen törmäysten laskennasta, vaikka siihen on olemassa menetelmät. Törmäysten laskenta edellyttää kuitenkin muuttovirran tuntemista koko tuulipuiston ja tässä tapauksessa kaikkien tuulipuistojen leveydeltä tai erittäin hyvin perusteltuja oletuksia luvuista.

Kohdassa puhutaan myös populaatiotason vaikutuksista, mutta tämä edellyttää perusteellista populaatiodynamiikan ja -parametrien hallintaa ja laskemista, jotka eivät kuulu ”asiantuntija-arvion” käsitteeseen. Menetelmää ei tässäkään kuvata riittävästi.

Suunnitelmista puuttuu kokonaan yömuuton havainnointi. Siitä ei ole olemassa olevaa kunnollista tietoa alueelta, ja juuri siksi se on selvitettävä kaikissa tuulipuistohankkeissa ulkomerta ja ehkä täysin vailla johtolinjoja olevaa sisämaata lukuun ottamatta. Tarkasteltavat tuulipuistot sijoittuvat vyöhykkeelle, jossa yömuutto kaiken todennäköisyyden mukaan on voimakasta, se kun seurailee päämuuttosuuntaa (lounas-koillinen, koillinen-lounas) ja rannikkolinjaa, mutta leveämmin kuin näkyvä muutto.

Kilpailutus ei toimi

Tarkasteltava tuulivoimaselvitys näyttää tyypilliseltä huonosti toimivan kilpailutuksen tuotokselta. Hankevastaava valitsee usein sen konsultin, joka tarjoaa selvitykset halvimmalla. Kun arviointiohjelmaa tarkastellaan ja jopa täydennetään, saatetaan parhaimmillaan päätyä työohjelmaan, jonka tapaista oli tarjonnut hylätty tarjouksentekijä. Tällöin hankevastaava maksaa lisää, ja kokonaishinta voi ylittää hylätyt ”kalliimmat” tarjoukset. Konsultin ja alihankkijoiden kannattaa siis tarjota huonoja selvityksiä, sillä tämä palkitaan tarjouskilpailun voitolla ja kannattavuus paranee vielä uusilla toimeksiannoilla. Tämä voitaisiin ehkä välttää, jos selvityksiä ei saisi laatia, ennen kuin yhteysviranomaisen on käsitellyt arviointiohjelman. Se voitaisiin teettää uudelleen ja kilpailuttaa selvitykset ja arviointiselostus vielä erillisenä pakettina.

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry

Esa Aalto
puheenjohtaja

Ari-Pekka Auvinen
suojelutoimikunnan puheenjohtaja

Kirjallisuus

Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.) 2010: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 685 s.